

VZNIK, VÝVOJ A CHARAKTERISTIKA HLAVNÝCH SVETOVÝCH NÁBOŽENSTIEV

kpt. ThDr. Dávid **VARGAEŠTOK**

ÚVOD

Čo je náboženstvo? Existuje niekoľko teórií, z ktorých je možné vybrať tri základné. Prvá teória hovorí, že náboženstvo je otvorený systém náboženských presvedčení, zvykov a hodnôt, ktorý možno považovať za ideálny. Podľa druhej teórie je náboženstvo otvoreným systémom náboženských presvedčení, zvykov a hodnôt, ktorý možno chápať ako sociologický a historický fenomén. Tretia teória hovorí, že náboženstvo je druhová množina, odlišná od ostatných oblastí života, napr. politiky a ekonomiky.¹⁾

Všeobecne je možné povedať, že náboženstvo je súčasťou ľudskej podstaty, nakoľko presvedčenie a zvyky, pomocou ktorých sa ľudia vyrovnávajú so základnými otázkami života sú vlastné všetkým ľuďom. Teda ľudia sú náboženské bytosti, v každom človeku je náboženstvo skryte prítomné.

Teológia sa zaoberá konkrétnym náboženstvom, pričom ho skúma zvnútra. Tu je človek objektom a božstvo subjektom. Božstvo komunikuje s človekom, teda subjekt komunikuje s objektom. Religionistika skúma náboženstvá zvonku, nechce sa s niektorým náboženstvom stotožňovať a popisuje náboženstvo ako spoločenský jav. V tomto prípade je subjekt človek a objekt je božstvo. V tomto ponímaní človek chce ctiť božstvo, chce si ho postaviť „na svoju stranu“, očakáva od neho určité vedenie. Religionistika teda vypracováva svoje teórie náboženstva za predpokladu, že existuje mnoho náboženských tradícií, ktoré je potrebné čo možno najobjektívnejšie skúmať, pričom sa pri ich skúmaní môže uplatniť mnoho metód a prístupov.

Religionistika ako vedný odbor obsahuje dve základné zložky: dejiny náboženstva a fenomenológiu náboženstva. Značnú časť religionistického štúdia predstavuje skúmanie textov, historických kontextov a náboženských javov. Veľké množstvo dokumentov či ústnych tradícií v mnohých náboženských tradíciách však zostáva neprebádané.

V tejto štúdii je stručne popísaných päť hlavných svetových náboženstiev, tri monoteistické (judaizmus, kresťanstvo, islam)²⁾ a dve polyteistické (hinduizmus a budhizmus).³⁾

1) MCGRATH, A. a kol.: *Blackwellova encyklopedie moderního křesťanského myšlení*. Praha : Návrat domů, 2001, s. 315.

2) Monoteizmus je presvedčenie o Bohu, ktoré vyznáva, že Boh je jeden a okrem tohto jediného, pravého a dokonalého Boha niet iného boha.

3) Polyteizmus je mnohobožstvo, uctievanie mnohých bohov.

1 JUDAIZMUS

POZNÁMKY

1. 1 Vznik a charakteristika

Judaizmus patrí medzi monoteistické náboženstvá, ľudovo je nazývaný aj židovským náboženstvom. Za počiatok židovských dejín možno určiť dobu asi 1700 až 2000 rokov pred Kr., v ktorej žil Abrahám, zakladateľ a patriarcha židovstva. Abrahám a jeho nasledovníci dodnes hlásajú ideu jediného a nepoznatelného Boha, Tvorcu sveta aj človeka. ⁴⁾ Tradícia hovorí, že Abrahám so svojou skupinou nomádov, akých je možné stretnúť na Blízkom východe dodnes, vyšiel z Mezopotámie. Pochádzal z bohatého juhomezopotámskeho mesta Úr, kde stojí niekoľko stupňový chrám (zikkurat) postavený bohu mesiaca.

Podľa tradície Abrahám so svojou rodinou putoval do severomezopotámskeho mesta Chárán, ktoré leží východne od rieky Eufrat. Odtiaľ potom smeroval ďalej do Palestíny, ktorú vtedy obývali Kanaáci. Abrahám teda od samého začiatku nebol starousadlíkom, ale prisťahovalcom v krajine a žil na okraji miest.

Prečo však Abrahám hrá dodnes takú dôležitú úlohu nielen v hebrejskej Biblii, ale aj v Novom zákone, dokonca i v koráne, kde je po Mojžišovi najčastejšie spomínanou postavou? Dôvodom je to, že z neho vlastne všetci pochádzajú. Nielen Izák a Jákob – praotcovia Izraela a Ježiša Krista, ale i Izmael – praotec Arabov, neskôr všetkých moslimov.

Abrahám má nesmierny ekumenický význam ako praotec vyznávačov troch veľkých náboženstiev blízkovýchodného sémitského pôvodu. Tento patriarcha vo svojej dobe mohol okrem najvyššieho Boha poznať i iných bohov, ale v žiadnom prípade medzi nimi nebol ani žiadny zlý boh, ani žiadne ženské božstvo, ktoré by bolo Hospodinovým partnerom. Z tohto dôvodu je Abrahám pre všetky tri náboženstvá prvým predstaviteľom monoteizmu, archetypom prorockých náboženstiev. ⁵⁾

Abraháмова viera sa nesmierne líši od religiozity, ktorú nachádzame v indických mystických náboženstvách jednoty alebo v čínskych náboženstvách uctievaných múdrostí. Abrahám je totiž človek, ktorý nepoznáva Boha ani „v sebe“ ako Indovia, ale ani „nad sebou“ ako Číňania. On stojí „pred Bohom“ a má pritom k Bohu bezpodmienečnú a neotrasiteľnú dôveru, lepšie povedané vieru, a to aj vo chvíli, keď sa zdá, že od neho Boh vyžaduje obeť vlastného syna. Tri „abrahámovské“ náboženstvá preto nazývame náboženstvami viery.

Za zakladateľa židovského náboženstva je považovaný Mojžiš. Je postavou historickou, ale aj literárnou a mytologickou. Podľa judaizmu je najvyšším zákonodarcom, ktorý od Boha prevzal Tóru, keď predtým vyviedol Izraelitov z Egypta, kde boli otrokmi. Jeho život je zachytený v 2. – 5. knihe Mojžišovej. Mojžiš sa narodil v Egypte, bol zachránený pred faraónovým príkazom usmrtiť novorodencov mužského

4) FRANEK, J.: *Judaizmus : Kniha o židovskej kultúre, histórii a náboženstve*. Bratislava : Marečin PT, 2009, s. 79.

5) KÜNG, H.: *Po stopách svetových náboženstiev*. Brno : Centrum pro studium demokracie a kultury, 2006, s. 190

POZNÁMKY

pohlavia tým, že ho rodičia dali do košíka, ktorý našla faraónova dcéra. Tá prijala Mojžiša za vlastného syna a poskytla mu výchovu. Keď Mojžiš vyrástol, bol Bohom povolaný, aby vyviedol vyvolený izraelský národ z otroctva. Po prepustení ľudu ho viedol púšťou, kde na hore Sinaj nastala rozhodujúca chvíľa jeho poslania. Podľa biblického príbehu tu prijal od Boha pre Izraelčanov Desať Božích prikázaní (Dekalóg, Desatoro) a uzavrel medzi Bohom a Izraelčanmi zmluvu, ktorá ich zaväzovala k plneniu Desatora a ďalších príkazov, za čo sa im dostalo prísľubu získania Zaslúbenej zeme a ochrany. Judaizmus je teda náboženstvom zjaveným, zoslaným človeku od Boha. Vzťah Boha a človeka je osou tohto posolstva. Je to vzťah vzájomnej lásky a zmluvy. Povinnosťou človeka je celková poslušnosť Božím prikázaniam (základom je Desať Božích prikázaní) a prijímanie Božej vôle bez ohľadu na to, či človek chápe jej zmysel alebo nie. Odmena za dodržiavanie týchto zákonov môže prísť na tomto svete, ale aj neskôr, rovnako ako aj trest. Veriaci riadia svoj život 613 príkazmi, z ktorých je 248 pozitívnych príkazov a 365 zákazov. Židia veria v nesmrteľnosť duše človeka. Mojžiš je aj hlavným tvorcom židovského monoteizmu, v ktorom zakázal antropomorfizmus⁶⁾ a akékoľvek zobrazovanie Boha, dal ľudu etický zákonník, vštepil im myšlienku národa s dejinným poslaním.

Základom judaizmu je existencia a povolanie Izraela, pričom príslušnosť k nemu je daná prevažne narodením. V Izraeli sa všetci pokladali za bratov.⁷⁾ Prirodzené spoločenské rozdiely sa nikdy nepopierali, ale pred Bohom záviselo zaradenie človeka na znalostiach Tóry a na jej plnení. Bohoslužby v synagógach mohol viesť každý, kto vykazoval odpovedajúcu zbožnosť, znalosti a schopnosti. Rabíni neboli kňazmi ani duchovnými, a ich „ordinácia“ spočívala iba v schválení ich znalostí Tóry a následného práva pôsobiť ako sudcovia. Stávali sa nimi tí, ktorí poznali Tóru tak dobre, že ju mohli vyučovať. Človek v judaistickom ponímaní je Bohom stvorený na obraz Boží. Má slobodnú vôľu, môže rozhodovať o svojom konaní. Ako návod na rozlíšenie dobra a zla je človeku Bohom darovaná Tóra, ktorú Boh ponúkol všetkým národom, ale prijal ju len židovský národ. V tom spočíva myšlienka exkluzívnosti národa.

Náboženstvo má čisto národný charakter. Misionárska činnosť, snaha hlásať inovercom, či ateistom vieru neexistuje. Je však možné dobrovoľné prestúpenie k židovstvu, čo je však zriedkavé.⁸⁾ Denný život prísne veriaceho Žida je určovaný ranou, popoludňajšou a večernou modlitbou, ku ktorej pristupujú modlitby pri ďalších príležitostiach. Modlitby sú možné individuálne i verejné v synagóge, kde je potrebná prítomnosť desiatich mužov židovskej viery, čo platí aj počas šabbátu a sviatkov. Oslava šabbátu, keď je zákaz pracovať, vychádza zo 4. Božieho prikázania o svätení dňa odpočinku, keď Boh po šiestich dňoch tvorenia sveta odpočíval. Život veriaceho určujú okrem bežného náboženského života aj tieto obrady:

- obriezka – ôsmy deň po narodení mužského potomka, pri ktorom dostane hebrejské meno,

6) Pripisovanie ľudských vlastností Bohu.

7) Žena bola chápaná ako podradnejšia než muž, pretože sa musela podriaďovať autorite svojho manžela a nemohla spĺňať určité nariadenia Tóry. V zásade však judaizmus vždy rešpektoval základnú dôstojnosť ženy a jej rovnocennosť (Gn 2,18).

8) Ľudia, ktorí prijali židovskú vieru, sa nazývajú prozelyti.

- dosiahnutie dospelosti (*bar micva*) – v dvanástich rokoch pre dievčatá, v trinástich rokoch pre chlapcov,
- svadba s podpisom svadobnej zmluvy,
- úmrtie s dodržiavaním odstupňovaného smútku, odriekavania modlitieb a zachovávaním pravidiel pohrebu.

Židovská domácnosť je vybavená schránkou na dverách, ktorá obsahuje biblické citáty písané na pergamene a tabuľkou, ktorá na východnej stene označuje smer modlitby k Jeruzalemu. Okrem modlitebných kníh a náboženskej literatúry sú súčasťou domácnosti aj šabbátové a chanukové svietniky (*menora*).

Obrázok č. 1: Symboly judaizmu: Sedemramenný svietnik (*menora*), Tabule Zákona, Dávidova hviezda.⁹⁾

Základnú stavebnú jednotku v judaizme predstavovala rodina – muž, žena a deti. Prednostné postavenie mal v rodine muž. Bol stvorený ako prvý, žena až z neho. Autorita vychádzala z muža, ktorý má moc. Získaval ju okrem iného i vzdelaním, ku ktorému ženy prístup nemali. Muž bol hlavou rodiny, materiálne ju zaistoval, on sa staral o rituálne povinnosti, návštevy synagógy, dodržiavanie náboženských predpisov a liturgie i v rodinnom živote vrátane náboženskej výchovy detí. Rola ženy bola obmedzená na rodinu, na rolu matky a vychovávateľky detí, ale existujú aj iné príkladné roly ženy zo židovskej mytológie a histórie (Sára, Rebeka, Debora a i.). Bezdetné manželstvo bolo vnímané ako nešťastné. Deti sú vnímané ako požehnanie v rodine a ako Boží dar. Uzavretie manželstva bolo pokladané za povinnosť podľa Božieho prikázania plodiť deti a množiť sa. V súčasnom judaizme sa pozícia žien postupne vyrovnáva s pozíciou mužov. Ženy môžu zastávať funkciu rabína a verejné funkcie v komunite, avšak ortodoxný judaizmus v Izraeli a mnohých iných krajinách sa drží pôvodných zásad.

Spoločná bohoslužba sa v priebehu dejín judaizmu menila a brala na seba rôzne formy. V dobách putovania po púšti Izraeliti zriadili prenosnú schránku, svätostánok, Archu zmluvy, v ktorej boli uložené kamenné dosky Desatora dané Bohom Mojžišovi na hore Sinaj. Túto archu zmluvy neskôr umiestnil kráľ Šalamún do Chrámu, kde sa sústredil výkon kultu. Archa zmluvy bola zrejme zničená počas zničenia chrámu v roku 586 pred Kr.

9) Judaizmus, 2017.

POZNÁMKY

Po návrate Židov z babylonského zajatia boli bohoslužby v novopostavenom Chráme obnovené a prebiehali, aj keď prerušované, až do zničenia tohto Druhého chrámu v roku 70 po Kr. V centre chrámových bohoslužieb boli obeť zvierat alebo rastlinných jedál, ktoré boli spaľované na oltári. Bohoslužby vykonával veľkňaz s ďalšími kňazmi, ktorým pomáhali *levíti*. V roku 70 po Kr. skončilo obetovanie a na jeho miesto nastúpila spoločná modlitba. Celý kult sa zmenil na duchovný obrad, ktorý sa presunul do synagógy, ktorá sa stala centrom obecných i náboženských záležitostí. V Palestíne vznikali synagógy všade tam, kde Židia zostali alebo kde sa usadzovali. Od stredoveku bola už synagóga trvalým centrom židovského života (prebiehali tu bohoslužby, čítanie a výklad Tóry, kázania, štúdium, vzdelávanie detí a pod.). Náboženské obce začali platiť kantora, ktorý viedol v synagóge modlitbu a rabína, ktorý po náboženskej stránke viedol komunitu, vykladal Tóru a aplikoval halachu. Popri prosebných a ďakovných modlitbách sa práve predčítanie a objasňovanie pasáží z Tóry stali hlavnými súčasťami kultu.

Židovský rok je určovaný lunisolárnym kalendárom, t. j. mesiace sa počítajú podľa Mesiaca a roky podľa Slnka. Letopočet sa datuje od stvorenia sveta, latinská skratka je AM (Anno Mundi).¹⁰⁾ Židovské sviatky sa delia na náboženské, predpísané Tórou a historické.

Náboženská obec, jej podoba a autonómia sa počas dejín prirodzene menila. V helenisticko-rímskom období obce získali autonómiu od nežidovských vládcov. V kresťanskej Európe mali veľký význam. Niesli kolektívnu zodpovednosť za vyberanie daní a za organizáciu spoločnosti a jej fungovanie. Riadili sa zásadami halachy, každá obec mala právo prispôbiť si svoj vlastný komunálny zákon. V modernej dobe sa stále viac presadzoval typ obce, ktorý bol utvorený okolo vlastnej synagógy. Malé obce si vystačili s jedným úradníkom, väčšie a veľké náboženské obce disponovali viacerými staršími nazývanými predstavení. Spočiatku obec pokrývala všetky oblasti nielen náboženského, ale aj sociálneho života (výber daní, vzdelávanie, dozor nad morálkou, udržiavanie nemocníc, útulkov, cintorínov). Od polovice 18. storočia začal úpadok týchto obcí, nakoľko moderný štát prevzal väčšinu funkcií spoločenského a sociálneho života. Obce sa premenili na čisto náboženské spoločenstvá, hoci v niektorých krajinách si ponechali mnohé sociálne funkcie do dnešnej doby.

1. 2 Knihy judaizmu

Judaizmus patrí medzi „náboženstvá knihy“. Jeho základným textom je *Tanach*, v kresťanskom ponímaní Starý zákon. Bol spísaný v rokoch 1200 – 200 pred Kr., pričom celková redakcia a kanonizácia textov bola ukončená okolo roku 100 po Kr.

Počet kníh Tanachu je 24¹¹⁾, napísaných v hebrejčine, z ktorých je najdôležitejších Päť kníh Mojžišových, nazývaných aj *Pentateuch*, či *Tóra*. Tá predstavuje podľa judaizmu zjavené Božie slovo. Ďalšími časťami Tanachu sú Proroci (*Neviim*) a Spisy

10) 21. september 2017 bol pre Židov dňom nového roka 5778.

11) Ako jedna kniha sa rátajú Dve knihy Samuelove, rovnako ako Dve Kráľov, Dve Kronické, Ezdráš-Nehemiáš a dvanásť malých prorokov. V kresťanskom učení sa uvádzajú jednotlivo, ich počet je teda 39.

(*Ketuvim*). Božie zjavenie, ktoré Tanach zaznamenáva, bolo oznámené dvoma základnými spôsobmi – mocnými Božími činmi a prorockými slovami. Tieto dve formy sú neoddeliteľne spojené. V Tanachu sú tiež zachytené i odpovede človeka na Božie zjavenia, niekedy poslušné, príliš často však neposlušné, vyjadrené činmi i slovami.

Táto Hebrejská biblia predstavuje tzv. Tóru písanú. Vedľa nej existuje aj tzv. Tóra ústna, ktorá bola dlho ústne tradovaná a v podstate rozvíja a vykladá Tóru písanú. Ústna Tóra sa delí na *halachu* a *hagadu*. Halacha je súhrnom náboženského práva, hagada pojednáva o filozofických a etických otázkach formou rozprávania, prísloví a anekdotických príbehov a dopĺňa tak Halachu. Táto ústna Tóra bola kodifikovaná až na začiatku 3. st. po Kr. v zbierke *Mišna*. Tá vychádza z Tóry a predstavuje autoritatívne zhrnutie zákona. V 3. – 5. st. po Kr. pôsobili v Palestíne i Babylónii „amoraim“¹²⁾, ktorých diskusie a učenie zachytila *Gemara*. Tvorí komentáre k *Mišne*. *Mišna* a *Gemara* tvoria spolu *Talmud* (učenie).

2 KREŠŤANSTVO

Krešťanstvo je náboženstvom, ktoré vychádza z judaizmu. Jeho sväté texty považuje za svoje, avšak naplňuje ich novým významom a úplne prepracováva systém náboženstva. Je to monoteistické náboženstvo, ktoré sa zameriava na život, učenie a poslanie *Ježiša Nazaretského (Ježiša Krista)*. V počiatkoch krešťanstvo vyzeralo ako židovská sekta, a aj preto Židia ako prví namietali voči nemu. Hnutie začalo v prvom storočí v Jeruzaleme a rozširovalo sa na sever a západ Stredomoria prostredníctvom misijného pôsobenia Ježišových učeníkov, najmä Petra, Pavla, Jakuba a Jána (okrem iných). Do 4. storočia po Kr. táto malá „sekta“ presiahla všetky ostatné náboženstvá v grécko-rímskej spoločnosti a rozšírila sa po celej Rímskej ríši. Šíreniu napomáhala skutočnosť, že krešťanské poslanstvo bolo otvorene zdieľané s každým, kto ho chcel počuť bez ohľadu na rasu, pohlavie, ekonomické, či spoločenské postavenie.

Obrázok č. 2.: Kríž je hlavným symbolom v krešťanstve. Symbolizuje kríž, na ktorý bol podľa Biblie pribitý Ježiš Kristus.

2. 1 Svätá kniha krešťanov

Najposvätejšou knihou pre všetkých krešťanov je *Biblia*.¹³⁾ Ide o spisy, ktoré krešťanská cirkev uznala za kanonické. Je tvorená z dvoch hlavných častí: *Starej zmluvy* (resp. Starý zákon), čo je kanonizovaný text judaizmu, a *Novej zmluvy* (resp. Nový zákon). Sú to spisy, ktoré vznikli v rokoch 30 – 100 po Kr., teda v čase, keď sa vykryštali-

12) Hovorcovia, vykladači, interpreti

13) Slovo Biblia je odvodené z gréčtiny. Znamená knihy.

POZNÁMKY

zovali základy kresťanstva. V katolíckej i pravoslávnej cirkvi predstavuje Biblia a tradícia cirkvi najvyššiu autoritu. V protestantských cirkvách je jedinou autoritou iba Biblia (bez tradície cirkvi). Počet kánonických kníh tvoriacich Bibliu je 66 (39 v Starej zmluve a 27 v Novej zmluve). Niektoré cirkvi k nim priradujú aj tzv. deuterokánonické spisy (alebo apokryfy).¹⁴⁾

Vzťah Starej zmluvy k Novej zmluve sa dá vyjadriť vzťahom zaslúbenie – naplnenie. Jadrom biblickej zvesti je príbeh o spasení. V oboch častiach Biblie je možné rozlíšiť trojitý prúd jeho zjavenia, a to Spasiteľ, cesta spasenia a dediči spasenia. Z hľadiska zmluvy je možné vyjadriť to tak, že stredobodom biblického posolstva je Božia zmluva s človekom, v ktorej figurujú tri prvky – prostredník zmluvy, základ zmluvy a ľud zmluvy. Boh sám je Spasiteľom svojho ľudu, uzatvára s ľuďmi svoju milostivú zmluvu. Zmluvu prináša prostredník zmluvy Ježiš Kristus, Syn Boží. Cesta spasenia, základ zmluvy, je Božia milosť, ktorá od ľudí žiada odozvu, vieru a poslušnosť. Dediči spasenia, ľud zmluvy, to je Božia cirkev.

2. 2 Ježiš Kristus, jeho život a učenie

Na základe Biblie, spoločných kresťanských vierovyznaní a nekanonizovaných historických spisov kresťanských cirkevných otcov je možné zhrnúť, že kresťanstvo vyznáva Ježiša Nazaretského ako Syna Božieho, v ktorom sa naplňajú stáročné židovské proroctvá o prichádzajúcom Mesiášovi¹⁵⁾, ktorý vyslobodí Boží ľud z otroctva. Tento Mesiáš sa paradoxne inkarnoal ako plne ľudská bytosť, žil bezhriешným životom, aby sa stal dokonalou obeťou a svojou smrťou tak zmieril ľudstvo s Bohom.

Hlavným zdrojom informácií o živote Ježiša sú štyri evanjeliá, štyri prvé knihy Novej zmluvy. Tradičný príbeh o Ježišovi hovorí o jeho narodení v stajni v Betleheme v Izraeli. Jeho matka Mária, otehotnela prostredníctvom Ducha Svätého. Presný dátum jeho narodenia sa nedá určiť. Jeho verejná služba sa začala, keď mal približne 30 rokov a trvala tri roky. Prakticky celá jeho služba sa odohrávala v Palestíne. Zaznamenalo sa len niekoľko ciest za hranice Palestíny (napr. do Fenície a Dekapolisu).¹⁶⁾ Aj napriek tomu, že Ježiš pochádzal zo „strednej vrstvy“, zvolil si životný štýl človeka bez akéhokoľvek finančného zabezpečenia. Spolu so svojimi učeníkmi žil z darov a pohostinnosti tých, ktorí jeho službu podporovali. Svojich učeníkov učil vo všetkých potrebách spoliehať sa na Boha. Bez stáleho bydliska a materiálnych záväzkov mohol voľne putovať po Palestíne, kázať i uzdravovať. V počiatkoch jeho služby ho často pozývali, aby ako učiteľ hovoril v synagógach, ale neskôr Ježiš učil zástupy pod šírym nebom a stále viac času venoval vyučovaniu svojich najbližších učeníkov. Vytvoriť systematický prehľad jeho učenia nie je jednoduché, nakoľko ho nepredložil ako usporiadané učenie, ale zdieľal ho pri veľmi rôznorodých životných

14) Označenie spisu, ktorý nebol prijatý do kánonu Biblie, hoci má kresťanský pôvod. Ide o knihy, ktoré sa môžu čítať pre úžitok.

15) Mesiáš - Pomazaný. Tento titul prislúchal predovšetkým kráľom Izraela, ale aj veľkňazom. Podľa prorockého zaslúbenia sa pod týmto slovom rozumie očakávaný, spásu prinášajúci kráľ posledných vekov.

16) Ev. podľa Marka 7, 24.31

situáciách a stretnutiach. Charakterizuje ho radikálny a revolučný prístup k učeniu Tóry, a preto znamenal pre zákonnícky systém vtedajšej elity judaizmu značné nebezpečenstvo a vzhľadom k obľúbenosti jeho názorov bolo nutné sa Ježiša zbaviť.

Nakoniec bol Ježiš odsúdený na základe obvinení z náboženského a politického poburovania. Náboženským dôvodom bolo, prisvojenie si titulu Mesiáš. Kacírstvo si podľa židovského zákona zasluhovalo smrť. Trest smrti však v tej dobe mohol vynášať iba rímsky miestodržiteľ, pričom obvinenia z kacírstva rímsky zákon nepripúšťal. Pred miestodržiteľa Piláta bol Ježiš predvedený za poburovanie, lebo sa prehlasoval za „kráľa Židov“. Ľudia, ktorí ho spočiatku podporovali, boli pravdepodobne vedení nádejou, že sa postaví na čelo povstania proti rímskej nadvláde, čo vyvrcholilo ich neúspešným pokusom prinútiť ho, aby prijal titul „kráľ“. Ježiš bol odsúdený na ukrižovanie. Týmto spôsobom usmrcovali vzbúrencov proti cisárskej moci. Verejné a dlhé umieranie malo odstrašiť ostatných potenciálnych buričov.

Podľa biblickej zvesti Ježiš vstal na tretí deň z mŕtvych, zjavoval sa svojim učeníkom niekoľko týždňov, aby ich tak presvedčil o svojom víťazstve nad smrťou a uistil ich, že sa môžu spoliehať na jeho prítomnosť a pomoc, aj keď od nich bude fyzicky vzdialený. Odišiel od nich spôsobom, ktorý kresťanstvo označuje ako nanebovstúpenie. V Novozákonnej zvesti neexistuje žiadna iná alternatíva zakončenia série zjavovania Krista.

2.3 Stručné dejiny a vyznanie kresťanskej cirkvi

Cirkev v kresťanskom zmysle sa objavila prvýkrát v Jeruzaleme po Ježišovom nanebovstúpení. Vytvorila ju prevažne skupina Ježišových učeníkov spolu s tými, ktorí odpovedali na kázanie učeníkov v Jeruzaleme. Táto cirkev sa rýchlo rozširovala. Vďaka misijnému pôsobeniu (najmä apoštola Pavla) bolo založených mnoho zborov v Malej Ázii. Kresťanstvo sa takto dostávalo do stretu s inými vierami a muselo sa medzi nimi vymedziť. Tomu napomáhali významní učenci, tzv. cirkevní otcovia. V prvých storočiach boli kresťania kruto prenasledovaní zo strany Židov, ale aj zo strany Rímskej ríše. Rímska ríša najprv kresťanov tolerovala, a dokonca povzbudzovala. To sa veľmi skoro zmenilo v pravý opak.¹⁷⁾ Prenasledovanie sa ukončilo v roku 313 po Kr., keď cisár Konštantín vyzdvihol kresťanstvo na úroveň štátneho náboženstva Rímskej ríše. V dôsledku toho sa kresťanstvo zinštitucionalizovalo a aj spolitizovalo. Veľký dôraz sa kládol na vymedzenie vierouky, čomu poslúžili aj koncily, na ktorých teológovia položili základy kresťanskej dogmatiky. V histórii cirkvi však bolo veľa rozkolov a po páde Rímskej ríše a vzniku východného hlavného mesta ríše Konštantínopolu cirkev na západe a na východe prijímala odlišné praktiky a doktríny. Na východe bola cirkev vedená niekoľkými patriarchami sídliačimi vo väčších centrách. Pre cirkev na západe sa stal hlavnou autoritou pápež, pričom mu narastala nielen náboženská, ale aj politická moc. Duchovné a politické spory vyústili do rozkolu v roku 1054 po Kr., keď sa kresťanská cirkev rozštiepila. Neskôr

17) Napr. do roku 64 po Kr. sa kresťania v Ríme stali natoľko nepopulárnymi, že ich cisár Nero mohol použiť ako „obetných baránkov“ a zvaliť na nich vinu za požiar.

POZNÁMKY

sa rozštiepila aj cirkev na západe. V 15. storočí nastali hlboké rozpory medzi rímskokatolíckou cirkvou na čele s pápežom a protestantskými kresťanmi v Európe, ktorí sa búrili proti centralizovanej moci. Začala sa skúmať úloha pápeža a kňazov ako ľudských prostredníkov medzi Bohom a človekom, čím sa autorita cirkvi vážne spochybnila. Reformačné hnutie spustil nemecký mních Martin Luther, ktorý v roku 1517 zverejnil 95 výpovedí o odpustkovej praxi cirkvi. Luther bojoval proti kupčeniu v cirkvi a ostatným praktikám cirkvi, ktoré považoval za skazené a nebiblické. Druhá vlna reformačného hnutia sa spustila vo Švajčiarsku a viedol ju Ján Kalvín. Reformačia zasiahla hlavne strednú vrstvu obyvateľstva v Nemecku, Švajčiarsku, Anglicku, Škótsku, Francúzsku a Holandsku. Rímskokatolícka cirkev odpovedala na hnutia vnútornými reformami, formulovanými hlavne tridentským koncilom (1545 – 1563) a 2. vatikánskym koncilom (1962 – 1965).

V nasledujúcich storočiach kresťanstvo čelilo sekularizmu spoločnosti. Odpoveďou naň bola misijná činnosť kresťanstva, ktorá umožňovala cirkvám opäť získať svoj priestor v sekularizovanom svete zameranom na materiálny blahobyt pomocou rozvoja vedy a techniky. Kresťanstvo na západe postupne slablo, no v posledných desaťročiach sa rýchlo šírilo v oblastiach Afriky, Ázie a Južnej Ameriky. V súčasnosti je na svete okolo 2,3 miliardy kresťanov, čo tvorí asi 31,2 % svetovej populácie (pozri obrázok v kapitole 3). Z tohto počtu sa ku katolíckym cirkvám hlási približne 1,24 miliardy, k protestantským cirkvám 800 miliónov a k pravoslávnym cirkvám 260 miliónov. V dôsledku štiepenia v cirkvi existuje v kresťanstve široká rozmanitosť prístupov k teológii, cirkevného vedenia, spôsobu a miesta uctievania a svetonázoru. Kresťanstvo nebolo nikdy celkom jednotné. Vždy jestvovali rozdiely v bohoslužobnej praxi i v ekleziológii.¹⁸⁾ Sú však určité oblasti viery, ktoré sú pre všetky denominácie¹⁹⁾ spoločné. Veriaci veria v jedného Boha, ktorý sa zjavil vo svojom synovi Ježišovi Kristovi. Tento Boh je stvoriteľom všetkého. Ľudstvo zhrešilo proti Bohu, v dôsledku čoho bolo od Boha odlúčené. Preto bol poslaný Ježiš Kristus, aby prostredníctvom svojej smrti zmieril ľudí s Bohom. Jeho smrť bola obeťou za hriechy ľudstva. Kristovo zmŕtvychvstanie je pre kresťanov porazením moci smrti, jeho nanebovstúpenie je znamením jeho moci. Veriaci očakávajú jeho druhý príchod, biblický koniec sveta, po ktorom budú s ním žiť naveky v nebi.

Boh je v kresťanstve definovaný ako jedna bytosť tvorená tromi osobami: *Otcou, Synom a Duchom Svätým - Svätou Trojicou*. Náuka o Trojici sa stala vyznaním cirkvi od chvíle, keď ju sformulovali tzv. cirkevní otcovia.²⁰⁾

Táto náuka hovorí:

1. Existuje iba jeden Boh.
2. Otec, Syn a Duch Svätý sú Bohom.
3. Otec, Syn a Duch Svätý sú tri rozdielne osoby.

18) Učenie o cirkvi.

19) Označenie náboženskej spoločnosti, cirkvi.

20) Tertullián, Athanasios, Augustinus Aurelius.

Všetky denominácie (vierovyznania) majú do istej miery spoločné praktiky, napríklad *krst* a *sväté prijímanie* alebo *Večeru Pánovu*. Krst je aktom prijatia do cirkvi, aj keď forma krstu sa v jednotlivých denomináciách líši. Po dosiahnutí určitého veku veriaci zvyčajne robia záväzok k viere, ktorý sa nazýva *birmovanie* (v katolíckej tradícii) alebo *konfirmácia* (v protestantských cirkvách). Kresťanské bohoslužby sú rozmanité, zahŕňajú spev piesní, modlitby, kázeň a eucharistiu (resp. Večeru Pánovu).

Je nutné poznamenať, že história kresťanstva je v skutočnosti históriou západnej civilizácie. Už takmer dve tisícročia kresťanstvo malo a má všadeprítomný vplyv na spoločnosť – v umení, jazyku, politike, práve, rodinnom živote, kalendárnych dňoch, v hudbe i myslení.

3 ISLAM

Islam predstavuje vývojovo tretí a najmladší náboženský systém, ktorý vznikol v semitskom prostredí Predného východu. Podobne ako v judaizme a kresťanstve sa aj v islame stala základom doktríny viera v jediného Boha. Často sa stretávame s tým, že pojem islam sa v Európe používa ako určitá stigma pre negatívne javy a úsudky o ňom sú veľmi zjednodušované a zovšeobecňované. Pritom hovoriť o islame všeobecne znamená to isté ako hovoriť o kresťanstve bez toho, aby sme upresnili, ktorú rovinu tohto náboženstva máme na mysli.

Islamské hnutie vzniklo v Arábii v siedmom storočí nášho letopočtu a hlásalo obnovenie pôvodného monoteizmu patriarchu Abraháma, podľa Koránu spravodlivého muža a proroka, ktorý položil základ riadnemu uctievaniu Boha vo svätyni Kaba v Mekke. Podľa islamského učenia nebol Abrahám ani Žid, ani kresťan, ale muž čistej viery a moslim (Korán 3,68). Samotné slovo „islam“ je odvodené od koreňa „s-l-m“, čo pôvodne znamená „byť zdravým“, „byť v poriadku“. Vo štvrtom slovesnom kmeni znamená „oddať sa“ (Božej vôli), „podrobiť sa“, čo z pohľadu viery znamená, že veriaci moslim sa bezpodmienečne oddáva do Božej opatery. Moslimovia, ktorí sa odovzdávajú a podrobujú Bohu vravia, že ich náboženstvo je uceleným spôsobom života, kde sa nerobí rozdiel medzi náboženským a svetským a kde všetko podlieha islamskej moci a predpisom.²¹⁾

3. 1 Vznik a vývoj islamu

Zakladateľ islamu Mohamed sa narodil v roku 570 n. l. v Mekke ako pohrobok. Krátko po počatí bol jeho otec Abdalláh zavraždený. Keď mal šesť rokov, zomrela mu aj matka. Ujal sa ho starý otec Abú Muttalib a potom jeho strýko Abú Tálíb. V mladosti pásol ovce a neskôr sprevádzal karavány. Ako 24 ročný sa stretával s bohatou vdovou Chadídžou, ktorá bola o 20 rokov staršia. Najskôr pre ňu pracoval ako obchodný agent, neskôr sa s ňou oženil a jeho sociálne postavenie sa výrazne zmenilo. Stal sa bohatým a váženým občanom Mekky. Podľa tradície často cho-

21) DENNY, M. D.: *Islám a muslimská obec*. Praha : Prostor, 2003.

POZNÁMKY

dieval do jaskýň blízko Mekky, kde odpočíval. Tu sa mu asi v roku 610 (alebo 611) zjavil anjel Gabriel a povolal ho za Alláhovho proroka. Dlho sa nezmieňoval o tomto zážitku. Nakoniec, keď ho jeho žena povzbudila, že ten hlas bol skutočný, sa zveril svojmu strýkovi Abu Bakr-ovi. Jeho manželka a strýko sa stali prvými moslimami. O niečo neskôr, v roku 612 alebo 613, vystúpil aj na verejnosti. Mohamed rozprával o Božej všemohúcnosti, o tom, že Boh stvoril človeka a celý svet a nariadil ako treba žiť. Hovoril o konci sveta a poslednom súde, kde Boh bude súdiť všetkých ľudí. Tí, čo ho vo svojom živote budú vyznávať a žiť podľa prikázaní sa dostanú do raja, kde budú mať všetkého dostatok. Naopak neveriaci sa dostanú na miesto trápenia, do pekla a večného ohňa. V roku 622 mal už 150 nasledovníkov, čo v predstaviteľoch mesta vyvolalo obavy. Mohamed o sebe hlásal, že je Božím poslom a vzniklo nebezpečenstvo, že si môže nárokovať osobitné postavenie v meste. Zároveň ním hlásaný monoteizmus mohol ohroziť príjmy mesta, nakoľko na púte ku Kábe²²⁾ chodilo mnoho vyznávačov najrôznejších božstiev z okolitých miest. Obyvatelia Mekky žili pomerne uvoľneným mravným životom a bolo pre nich ťažké zachovať to, čo hlásal Mohamed. Mohamed postupne začal presídľovať svojich prívržencov do Jathribu²³⁾. Ako posledný odišli on so svojim priateľom Abú Bakrom a do Jathribu dorazili v septembri v roku 622. Tento nedobrovoľný odchod (hidžra) je považovaný za začiatok moslimského letopočtu. v Mohamedovom živote hidžra znamenala výrazný zlom. Kým v Mekke bol len hlásateľom nového náboženstva, v Jathribe sa stal politikom, zákonodarcom, sudcom, vojvodcom a zakladateľom novej spoločnosti. Nová spoločnosť sa už neopierala o kmeňové zväzky, ale o islam. Nová spoločnosť, moslimská obec nazývaná umma²⁴⁾, vystupovala v medinskej ústave ako klasický kmeň. Jeho členovia boli navzájom bratmi a sestrami a mali sa navzájom chrániť a brániť.²⁵⁾

Mohamed si postupne získaval ďalších a ďalších nasledovníkov, aj z radov okolitých beduínskych kmeňov. Po mnohých bojoch a rokovaní si získal aj Mekku. Po svojej poslednej púti do Mekky Mohamed zomrel dňa 6. júla 632. Nad jeho hrobom vybudovali neskôr veľký náhrobok a nad ním Prorokovu mešitu, ktorá je po Kábe druhým najposvätejším miestom moslimov. Nakoľko Mohamed neurčil svojho nástupcu, určili ho jeho najbližší. Kalifom²⁶⁾ sa stal jeho najvernejší priateľ Abú Bakr. Takto boli zvolení prví štyria kalifovia: Abú Bakr (632 – 634); Omar (634 – 644); Othmán (644 – 656); Alí (656 – 661). Moslimská tradícia týchto kalifov nazýva pravovernými.

Každý z nich sa niečím vyznačoval. Abú Bakr nariadil spísať Korán, ktorý sa dotedy tradoval iba ústne. Omar stanovil najdôležitejšie zákony a predpisy a začal mohutnú expanziu, v dôsledku ktorej moslimovia v priebehu niekoľkých desiatok

22) Kába je ústredná svätyňa moslimov a cieľ účastníkov púte do Mekky. Svätyňa má tvar štvorhranej budovy a je postavená na nádvorí Veľkej mešity v Mekke. Na južnej strane má vo výške očí vmurovaný posvätný *Čierny kameň*, najpravdepodobnejšie meteorit. Jej súčasná podoba je z roku 684. Je zakrytá plachtou z čierneho brokátu, ktorá sa každoročne obnovuje.

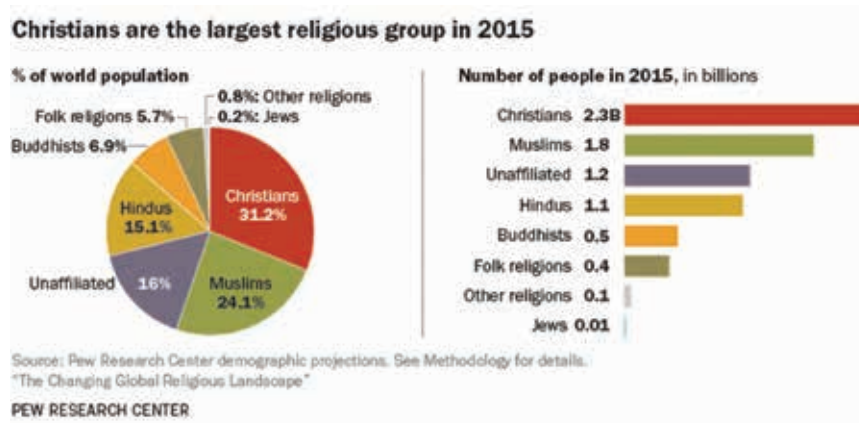
23) Dnes Medina.

24) Umma je starý nábožensko-spoločenský termín pre oblasť náboženstva, spoločných hodnôt a záujmov. Podľa Koránu je ummou každá náboženská obec.

25) MOLNÁR, J.: Kresťanstvo a islam. In: *Rozmer*, 2000, č. 2.

26) Chalífa je ten, kto niekoho nasleduje, ide za niekým.

rokov ovládli celý kultúrny svet, od čínskeho múru cez severnú Afriku a španielsky polostrov až po stred dnešného Francúzska. Othmán neúnavne redigoval a kanonizoval text Koránu. Počas Alíhovho vedenia sa začala roztržka v moslimskom svete. Po Alím kalifát prevzal rod Umajjovcov (661 – 750) a potom rod Abbásovov (750 – 1258).²⁵⁾ Keď v roku 1258 Mongoli vyplienili Bagdad, došlo k pokusom obnoviť kalifát, ale úrad už nikdy nezískal skutočnú moc. Titul kalifa nebolo ľahké získať, nakoľko sa vyžadovala celistvosť ummy, náboženskej obce. Posvätnosť kalifa časom rástla, ale politicky bol tento titul oslabovaný. V dôsledku veľkej arabskej expanzie v 7. a 8. storočí sa kalifovia stali bohatými a túžili po úspechu aj vo vede a vzdelanosti. Dali prekladať klasické diela antiky a zakladali školy. Islamská vzdelanosť bola až po nástup novoveku vrcholom svetovej kultúry. Rozvinuli antickú vedu, vytvorili nové vedné disciplíny. V tejto dobe vyrástli osobnosti ako Alfarabius, Avicena, Averoes a iní. Neskôr však tento rozmach ustal a nastal úpadok. V 18. storočí zažíval moslimský svet podobnú krízu ako kresťanstvo v 16. storočí. V posledných desaťročiach islam rapídne rastie v Afrike, Ázii, ale aj Amerike, či Európe. Podľa štatistiky z roku 2015 tvoria moslimovia 24,1 % svetovej populácie, teda cca. 1,8 mld. veriacich.

Obrázok č. 3. : Náboženské skupiny v roku 2015²⁷⁾

3. 2 Sväté knihy islamu

Korán, ako najsvätejšia kniha islamu, obsahuje Božie zjavené vedenie. Mohamedovi bol Korán zjavený tajuplným procesom verbálneho vniknutia, ktorý mu podľa moslimov sprostredkoval anjehel Gabriel. Moslimovia tvrdia, že Korán obsahuje výlučne Božie slová a žiadne iné prímеси ľudského pôvodu, či od Mohameda alebo z iných zdrojov, a vyjadruje večne existujúcu pravdu. Mohamed prijal a šíril koránske recitácie v tej podobe, v ktorej mu boli odovzdané. Keď žil Mohamed v Mekke, údajne dostával výroky výlučne v spomínanej jaskyni blízko Mekky. Tieto výroky sú kratšie a jazykovo a štylisticky lepšie. V Jathribe zase údajne prijímal zjavenia spontánne a kdekoľvek najmä vtedy, keď sa zhováral so svojimi priateľmi na dvore. Každý jeho výrok ostal v pamäti poslucháčov.

27) HACKETT, C. - MCCLENDON, D.: *Christians remain world's largest...*, 2017.

POZNÁMKY

Korán sa delí na súry (kapitoly) a na áje (verše). Rozsahovo zodpovedá približne 4/5 Novej zmluvy Biblie. Kanonizovaný text má 114 súr a od 6204 do 6236 ájí v závislosti od koránskych škôl. Súry sú zoradené viac-menej podľa ich dĺžky. Prvá súra je krátka modlitba, ktorá je podobne ako Modlitba Pánova v kresťanstve (Otčenáš) pre moslimov vzorom modlitby. V preklade znie takto: „V mene Boha Milosrdného, Milostivého. Chvála Bohu, Pánovi celého ľudstva, milosrdnému, milostivému, vládcovi súdneho dňa! Teba uctieваме a Teba o pomoc žiadame, veď nás cestou priamou, cestou tých, ktorých si zahrnul svojou milosťou, nie tých, na ktorých sa hneváš, ani tých, ktorí blúdia!“²¹⁾ Moslimovia veria, že Boh zoslal svoje slovo na svet ako oživujúcu recitáciu a písanú knihu, čo sú dve navzájom sa dopĺňajúce stránky ústredného javu Božej prítomnosti skrze posvätnú reč. Veria, že pokiaľ je Korán recitovaný riadne, na prednášača a poslucháča zostupuje Božia prítomnosť v podobe jeho *sakíny* (pokoj a pocit), že človeka chráni a vedie Božia prítomnosť.

Mohamedov úspech v nemalej miere spočíval aj v jeho charizmatickej osobnosti, ktorá sa prejavovala múdрым učením a uvážlivým názorom na najrôznejšie otázky. Viedol svoj ľud ako vojenský veliteľ, kázal im ako duchovný radca a súdil ich podľa Božieho zákona. Mohamed bol neustále na očiach verejnosti, ale napriek tomu viedol veľmi usporiadaný súkromný život plný modlitby, rozjímania, pôstu a duchovných cvičení. Počas jeho života začali ľudia považovať jeho slová za neomylné a jeho činy a gestá za hodné napodobňovania. Starí Arabi označovali slovom *sunna* akýkoľvek zavedený „spôsob / cestu“ života, ktorý videli u Mohameda. Keď zomrel, moslimovia u neho stále hľadali vedenie. V tom, čo si pamätali z jeho slov a činov. Tie sa zachovali v ústne podávaných správach, tradíciách nazývaných *hadíth*. Pokiaľ jednotlivec alebo obec nenašli v Koráne žiadnu radu alebo odpoveď na konkrétny problém, spomenuli si na Mohamedovu sunnu a dúfali, že tam nájdu riešenie. Hadíth pozostáva z dvoch častí. Prvú časť tvorí reťazec osôb, prostredníctvom ktorých sa správa dostala k zapisovateľovi. Reťaz siaha pokiaľ možno až k očitému svedkovi Mohamedovho počínania. Druhú časť tvorí skutočný príbeh alebo správa o tom, čo Mohamed povedal alebo urobil. Z hadíthov sa vytvorilo šesť kníh, ktoré sa považujú za správne, používa ich mohamedánska teológia i právo a majú normatívny charakter.

3. 3 Päť pilierov islamu

Pre každého veriaceho je dôležité praktizovanie piatich základných náboženských povinností, ktoré sa nazývajú *piliere islamu* a sú záväzné pre každého moslima. Spolu vytvárajú silnú vnútornú štruktúru ummy, vymedzujú ju a bránia voči okoliu (moslimovia majú silný zmysel pre rozlišovanie medzi sebou, teda moslimami a nemoslimami).

Prvým pilierom islamu je vyznanie viery - *šaháda*, v ktorom moslim vyhlasuje: „Vyznávam, že niet božstva okrem Boha a Mohamed je Božím poslom“. Ak niekto so zbožným predsavzatím (*nijja*) a úprimným presvedčením vysloví toto vyznanie, stáva sa moslimom.

Druhým je modliba - *salát*. Je to rituálna modlitba pozostávajúca z pevne stanovených telesných pozícií a textov. Vykonáva sa päťkrát denne, pričom pred každou je potrebné vykonať rituálnu očistu jednotlivca. Salát sa vykonáva na sviatí, na obed, neskoro poobede, pri západe slnka a večer.

Tretím pilierom je almužna ustanovená zákonom - *zakát*. Je to akási náboženská daň, ktorá sa odvádza z určitých druhov majetku a je povinná pre všetkých, ktorých majetok presahuje presne stanovené minimum. Je symbolom hlbokého zmyslu moslimov pre obec. Veriaci si vzájomne hmotne vypomáhajú, čím zlepšujú súdržnosť a bezpečnosť ummy. Takáto podpora ummy znamená uctievanie Boha.

Štvrtým pilierom je pôst – *saum*, či *sijam*. Moslimovia ho musia dodržiavať v *ramadáne*, deviatom z dvanástich lunárnych mesiacov moslimského kalendára. Ramadán trvá 29 alebo 30 dní. Od svitania do súmraku je zakázané jesť, piť, požívať lieky, fajčiť alebo sa oddávať zmyslovej rozkoši. Večer je dovolené jesť a užívať si manželských radovánok. Na chorých, deti, starých ľudí a iné skupiny sa povinnosť pôstu nevzťahuje. Okrem toho moslimovia nesmú nikdy jesť bravčové mäso, krv a piť alkohol.

Piatym pilierom je púť do Mekky - *haddž*. Je to jediný pilier, ktorý nie je celkom povinný. Má sa vykonávať iba vtedy, keď to dovoľujú osobné, finančné a rodinné okolnosti. Haddž umožňuje veriacim cestovať k posvätnému miestu, kde podľa moslimov žil Adam a Eva, kde Abrahám a jeho syn Izmael postavili Kábu ako prvý chrám Jediného Pravého Boha, a kde Mohamed často zvolával k modlitbe. Existujú dva druhy púte. Malá púť - *umra* (trvá jeden deň) a veľká púť - *haddž* (trvá sedem dní).

4 HINDUIZMUS

Ázia je prakticky domovom všetkých piatich svetových náboženstiev, ale aj mnohých menších (napr. zoroastrizmu, parsizmu ²⁸⁾, džinizmu ²⁹⁾ a pod.). Samotný hinduizmus je náboženstvom indického subkontinentu. Vyvíjal sa viac ako tritisíc rokov a neustále prijímal nové podnety. Široké historické skúsenosti spojené s kultúrnou a zemepisnou rôznorodosťou vytvárajú akúsi nemožnosť akejkoľvek stručnej či jednoduchšej definície tohto náboženstva. Hinduizmus v sebe zahŕňa najrozličnejšie formy náboženského života hinduistov, od fetišizmu ³⁰⁾ až po polyteizmus. Je možné povedať, že toto náboženstvo je reformovaným brahmanizmom, ktorý vychádza z Véd. *Védy* sú posvätné texty zjavené starovekým mudrcom, ktoré vznikli približne v rokoch 1500 – 500 pred Kr. Veda znamená poznanie, vedomosť. Pôvodne boli zbierkami hymnických rituálnych formúl (mantier), ktoré sa pri obetách recito-

28) Zoroastrizmus je staroiránske dualistické náboženstvo, ktoré vzniklo v rokoch 1500 – 1000 pred Kr. a je úzko spojené s učením proroka Zoroastra. Podľa neho vo svete prebieha boj medzi svetlom a tmou a jeho učenie je obsiahnuté v spise Avesta. Parsizmus je indická forma zoroastrizmu, ku ktorej patrí predstava o nadľudských duchovných bytostiach - anjeloch.

29) Džinizmus vznikol v Indii súčasne s budhizmom a je náboženstvom askézy, láskavosti a nenásilia.

30) Fetišizmus je primitívne náboženstvo, ktoré uctieva fetiš – predmet, od ktorého sa očakáva ochrana proti zlým duchom, démonom a iným prírodným silám.

POZNÁMKY

vali bohom. Okrem štyroch véd (*Rgvéda, Jadžurvéda, Sámavéda, Atharvavéda*) k zbierke patria aj eposy *Ramájána a Mahábhárata*. Jadro tvorí známa *Bhagavadgíta*. Rovnako sem patria aj filozoficko-náboženské texty *Upanišád*, ktoré sa viac zameriavajú na hľadanie vnútorného boha a kladú dôraz na pátranie po podstate univerzálnej sily obsiahnutej vo všetkých veciach. Korene náboženstva teda siahajú do polovice 2. tisícročia pred Kr. Prívrženci náboženstva veria, že je posvätný nielen obsah týchto textov, ale aj zvuk ich slov. Veria, že védy nie sú výtvorom ľudí, ale boli ľuďom zjavené a v ich slovách je ukrytá moc bohov.

Obrázok č. 4.: Symboly hinduizmu ³¹⁾

(Vľavo je symbol Óm , najposvätejšia slabika v hinduizme, symbolizuje brahmu a áthman. Óm je zvuk, ktorý sa spája s absolútnom. Vpravo je svastika, ktorá je druhým najsvätejším symbolom v hinduizme. Je symbolom prosperity, šťastia, večného kolobehu. Neskôr bol tento symbol prevzatý a zneužitý nacistickou ideológiou)

Hinduizmus nemá zakladateľa, ale vetvy tohto náboženstva majú podobu filozofických škôl, ktoré sa v niektorých oblastiach líšia. Škola, ktorá má najviac nasledovníkov vznikla približne v deviatom storočí po Kr. a viaže sa k učeniu filozofa *Šankaru*. Šankara, ako vyznávač brahmanizmu, postrehol jeho krízu v tom, že už nedokáže uspokojiť potreby Indov a preto začal brahmanizmus reformovať. Základom reformácie boli Védy (preto sa i škola volá *védanta*). S ich pomocou zjednodušil polyteizmus a vytvoril osobitý indický panteizmus na nábožensko-filozofickom základe. ³²⁾ Prispôsobil náboženstvo potrebám ľudu a tak ho priblížil ľuďom. Popri existujúcich obradoch vytvoril nové, skvostné obrady, do ktorých zapojil ľudí a do prostriedku postavil *Brahmu* ako najvyššieho boha – stvoriteľa. V najstarších védskych textoch je Brahma pozostatkom po najvyššej bytosti *Purušovi*, ktorého odťaté časti tela sa pretvárajú na kozmické javy a od jednotlivých častí tela sa odvodzujú štyri triedy ľudí. Tento boh je jeden a nemá nijaký tvar, obsahuje v sebe celý vesmír, je všade. Rozliční bohovia vyjadrujú rozličné aspekty tejto jedinej božskej reality.

31) Swastika, 2017.

32) Panteizmus je učenie, ktoré stotožňuje Boha s prírodou, so svetom. Je to učenie o Bohu vo všetkom, presvedčenie, že „Boh“ a „skutočnosť“ sú to isté, že nami zažitá konečná skutočnosť nevznikla z dôvodu stvorenia slobodnou všemohúcnosťou Boha, ale len rozvojom jeho vlastného bytia.

Aj ľudská duša v sebe obsahuje kúsok brahmy. Cieľom hinduistu je ukončiť kolobeh znovuzrodení a naveky sa spojiť s božstvom. Všetky rituály a kulty, uctievanie rozličných bohov sú vlastne cestou k dosiahnutiu Brahmy, splynutiu s ním, čo je vlastne spasenie. Na to slúži cesta poznania, ktorou je štúdium posvätných textov, meditácie, *jógy* a cesta zbožnosti, uctievania bohov. Všetku činnosť musí človek viesť v súlade s *dharmou*, prirodzeným zákonom vesmíru.

Dosiahnuť tento stav splynutia je veľmi ťažké, nakoľko tento viditeľný svet vždy rozptyľuje človeka a nedovoľuje mu sústrediť sa na dosiahnutie cieľa. Ani samotná smrť neprináša spomínané splynutie, pretože kto sa počas života vedome neuberal cestou k Brahme, ten tak nebude môcť urobiť ani vo smrti. Teóriu toho, ako sa duša človeka (*áthman*) dostane do brahmanu závisí od karmy, teda od skutkov a odmien, či trestov za ne. Podľa učenia hinduizmu je duša človeka nesmrteľná a telo je iba dočasným príbytkom duše. Telo je vlastne nepodstatné. Po smrti sa duša narodí v inom tele, čo hinduizmus nazýva *samsárou* (niektorí píšu, že správny tvar je „*sansára*“), reinkarnáciou, novým narodením. Pre veriaceho hinduistu je život utrpenie, preto ho netrápi strach zo smrti, ale strach z nekonečného kolobehu životov bez konca a zmyslu. To, v akej forme sa duša znovu narodí, závisí od skutkov a ich dôsledkov. *Samsára* vyžaduje, aby sa ten, kto v pozemskom tele hrešil a konal zlo, musí sa narodiť toľkokrát, kým sa celkom neočistí. Problémom človeka je jeho žiadostivosť a sebeckosť, ktoré sú príčinou tohto kolobehu. Po očistení duše príde vyslobodenie zo *samsáry* ako výsledok správneho žitia. Zlé skutky vedú k tomu, že sa duša znovuzrodí na nižšej spoločenskej úrovni alebo dokonca ako súčasť sveta zvierat.

Podľa Šankaru si pre spásu a vyslobodenie zo *samsáry* treba uvedomiť, že všetko je len ilúzia. Človek dosiahne vyslobodenie vtedy, keď si uvedomí, že jeho *athman* je totožný a jednotný so svetovým brahmanom. Tomu napomáha aj *jóga*. Cieľom *jógy* je zažiť jednotu s tým, čo je najvyššie. *Jóga* je viac ako telesné cvičenie. Podstatou *jógy* je zastavenie víru myšlienok, dokonalé upokojenie myslenia, dosiahnutie zjednoteného vedomia a uvedomenia si jednoty všetkých vecí.

V súčasnosti sa hinduizmus stáva stále obľúbenejším aj mimo územia Indie a Nepálu. Jeho učenie priťahuje množstvo ľudí na celom svete. *Jógu* a iné duchovné cvičenia pochádzajúce z hinduizmu dnes praktizujú na celom svete. Zvyšuje sa aj popularita náuky o prevtelovaní, ktorej aj na Slovensku verí stále väčší počet obyvateľov. Celkový počet veriacich sa pohybuje okolo jednej miliardy, pričom prevažnú časť tvoria Indovia (v ostatných krajinách je ich celkovo asi okolo 25 – 30 miliónov).

4. 1 Kastový systém

Hinduistom sa človek nestáva konvertovaním a prijatím tohto náboženstva, ale splynutím s daným sociálnym a náboženským spoločenstvom, narodením sa do niektorej z kást. Kastu tvorí skupina s rovnakými predpismi, zvykmi a tradíciou. Kastový systém je postavený na štyroch spoločenských triedach (kastách), do ktorých sa na základe svojej karmy človek rodí. Hinduizmus definuje štyri duchovné štádiá, v ktorých človek realizuje svoj duchovný život: *brahman*, *kšatrija*, *vaišja*, *šúdra*. Brahmani sú kastou učiteľov a kňazov. *Kšatrijovia* sú bojovníci a aristokrati.

POZNÁMKY

Do kasty vaišja patria roľníci, remeselníci i obchodníci. Táto kasta vlastne udržiavala a podporovala prvé dve. Šúdrovia sú robotníci a sluhovia ostatných troch kást. Podľa tradície za vznikom tohto usporiadania spoločnosti stojí stvoriteľ vesmíru. Každú kastu stvoril z inej časti svojho tela. Brahmani pochádzajú z hlavy, kšatrijovia z pliec, vaišjovia zo stehien a šúdrovia z chodidiel. Dobrá karma vedie k tomu, že človek sa rodí do vyššej kasty. Uzatváranie manželstiev mimo vlastnej kasty je zriedkavé a zvyčajne opovrhované.

V najvyššej kaste sa brahman od detstva (od siedmich rokov) učí Védy naspamäť. V druhej etape života si zakladá rodinu, má povinnosť sa oženiť a vychovať synov, ktorí by ďalej plnili posvätné zákony. V dospelosti, keď jeho deti vyrástli sa uťahuje do samoty, kde medituje a snaží sa umŕtvíť svoju žiadostivosť a stáva sa askétom, putuje z miesta na miesto a žije duchovným životom.

Kastový systém bol v Indii oficiálne zrušený, ale v myslení ľudí a v praxi nedošlo k výrazným zmenám.

4. 2 Bohovia v hinduizme

Hinduisti uctieujú mnoho bohov. Veria, že množstvo bohov je iba prejavom tej istej, jedinej, najvyššej božskej podstaty. Tento boh môže mať veľa mien. Veriaci uctieva jedného boha alebo viacerých, čo závisí od rodinnej výchovy, príslušnosti k spoločenstvu, či na základe vlastnej voľby. V súčasnosti veriaci uctieujú hlavne dvoch bohov: *Šivu* a *Višnu*.

Šiva je božstvo, ktoré charakterizujú protiklady, či extrémny. Môže byť hrozivý a pritom láskavý. Spája sa so životom i so smrťou, so sexualitou, môže byť radostný, ale aj neláskavý a asketický. Jeho manželkou je láskavá *Párvati*. Ich syn *Ganéša*, boh so sloňou hlavou, zdvíha bremená a odstraňuje prekážky na ceste životom. Oddanosť bohu *Šiva* je známa ako *šivaizmus*.

Višnu bol pôvodne bohom oblohy. Zjavuje sa v mnohých podobách, hlavne v časoch núdze a temnoty. Tieto jeho podoby, vtelenia sa nazývajú *avatári*. *Višnu* má celkovo desať avatárov, vtelení, z ktorých deväť sa už uskutočnilo (napr. *Krišna*, *Ráma*). Desiate vtelenie veriaci očakávajú na konci nášho veku. Uctievanie *Višnu* je dnes prekvitajúcim výrazom hinduizmu. Je mu zasvätených mnoho chrámov. *Višnu* bojuje proti zlu, presadzuje zákon a správnosť, rozkazuje démonom a ničí ich. Podporuje a udržiava univerzum.

Védská tradícia sa počas dejín spájala s menšími lokálnymi tradíciami, ktoré si prispôbovala. Takto v indickej mytológii vzniklo mnoho povestí o tom, ako sa veľkí bohovia vtelovali do menších, sobášili sa s rozličnými bohyňami, v dôsledku čoho sa v hinduizme vyvinulo tisíce božstiev a náboženských spoločenstiev s odlišnými rituálmi a tradíciami.

Hinduistická bohoslužba sa nazýva *púdžá*. V chráme je možné nájsť vyobrazenie božstva, ktorému je chrám zasvätený a pre ktorého sa slúži bohoslužba. Každý chrám má svojich kňazov. Mnohí z nich sú brahmani a tí vykonávajú rituály. Uctievanie si zvyčajne vyžaduje sochu božstva, ktorú rituálne umývajú a ponúkajú jej aj

jedlo. Veriaci sa zúčastňujú obradu kolektívne, ale božstvo zvyčajne uctievaajú individuálne. Vo veľkých chrámoch sa konajú obrady po celý deň. Veriaci božstvám obetujú modlitby, niekedy ozdobiajú sochu božstva vencami kvetov a kadidlom.

POZNÁMKY

5 BUDHIZMUS

Zakladateľom budhizmu je *Budha*. Historická osobnosť, ktorá je dnes už opradená legendami a mýtmi. Budha, rodným menom *Siddhártha Gautama* zo šľachtického rodu Šákjov sa narodil približne v roku 563 pred Kr. a žil v dobe prudkých spoločenských zmien, ktoré vyústili do rozkladu starých rodových hodnôt. Mladý Siddhártha mal zdediť trón po svojom otcovi. Vynikal v bojových umeniach a bol sľubným budúcim vládcom. V šestnástich rokoch sa oženil s *Jašódharou*. Aj keď bol obklopený množstvom služobníctva, prepychom a bohatstvom, nebol šťastný. V životopisoch sa uvádza, že keď ako dvadsaťdeväťročný prechádzal okolo otcovho paláca, uvidel ľudí sužovaných chorobami, starobou a pohrebný sprievod. Keď mu pohonič prezradil, že choroby, staroba a smrť sú vlastné všetkým ľuďom, Siddhárta zmalomyselnel, zavrel sa vo svojej komnate a premýšľal nad tým, čo videl. Keď potom uvidel potulného žobravého mnícha povzneseného nad všetku biedu a utrpenie sveta odprisahal, že sa zriekne svojho postavenia, odíde z domu a bude hľadať liek na utrpenie a smrť. Po opustení paláca si skrátil vlasy, kráľovský odev vymenil za prostý odev okoloidúceho lovca, prepustil sluhu i kone. Pripojil sa k potulným mníchom a venoval sa jóge, ktorá ho však neuspokojovala. Potom sa niekoľko rokov oddával prísnej askéze a krutým hladovaním sa snažil prinútiť svoje telo k poslušnosti a zbaviť sa všetkých túžob, ktoré ho viažu k samsáre s jej nekonečným utrpením. Utrpenie sa mu nepodarilo ovládnuť, ale iba zvyšovať, a tak sa na prahu smrti rozhodol púťovať ďalej, až sa usadil v háji neďaleko malej dediny Gajā. Tam ukončil askézu a začal s meditáciou, ktorá naplnila jeho dušu hlbokým pokojom a blaženosťou. Prešiel niekoľkými stupňami meditácie, ktoré upokojili a vyčistili jeho myseľ. Takto pochopil a preskúmal všetky zákonitosti a tajomstvá *samsáry*, opätovne prežil svoje minulé životy. Pochopil, že život je utrpenie a skutočný pokoj získa človek len vtedy, keď vykorení zo seba všetky túžby a dosiahne *nirvánu*.³³⁾ Takto približne v roku 528 pred Kr. pod „stromom prebudenia“ dosiahol Siddhártha vo veku 35 rokov osvietenie, ktoré radikálne zmenilo celú jeho bytosť a stal sa Budhom, prebudenou, osvietenou bytosťou, ktorá sa vymanila spod svojej individuality, spod svojho sústredenia sa na svoje ja. V nirváne zažil skutočnú vnútornú realitu, nadosobnú, večnú realitu, ktorá prežiarila jeho bytosť tak, že tí, čo sa s ním stretávali, sa k nemu približovali so spontánnou úctou.³⁴⁾ Budha pri strome zotrval sedem týždňov, vychutnával si plné poznanie a uvažoval, či by bolo prospešné pokúsiť sa ostatných naučiť to, čo odhalil. Nakoniec sa rozhodol, že sa o svoje poznatky podelí s ostatnými a tak sa začalo jeho 44 rokov trvajúce kazateľské pôsobenie. Bývalí druhovia ho

33) Ponorenie sa bytia do bytia bez túžob. Už počas života dosiahnutý stav spasenia cestou zániku životných túžob. V budhizme je nirvána stavom najvyššej blaženosti, splynutím s božskou prapodstatou, rozplynutím sa v nej.

34) LIPTAY, L.: Kresťanstvo a budhizmus.[online]. In: *Rozmer*, 2000, č. 3.

POZNÁMKY

privítali s nesmiernou úctou a Budha predniesol svoje prvé kázanie, v ktorom hlásal učenie o *štyroch vznešených pravdách*:

1. Pravda o existencii utrpenia (celý život je utrpenie).
2. Pravda o príčine utrpenia (utrpenie vyrastá z túžby, žiadosti).
3. Pravda o odstránení utrpenia (utrpenie možno odstránením túžby).
4. Pravda o ceste vedúcej k odstráneniu utrpenia (túžbu možno odstrániť na osemdielnej ceste).

Týmto svojim kázaním podľa budhistickej tradície „roztočil koleso dharmy“³⁵⁾. „Pravdu o trápení Budha sformuloval takto: Zrodenie je trápenie, starnutie je trápenie, choroba je trápenie, smrť je trápenie, byť spojený s tým, čo nám nie je milé, je trápenie, byť odlúčený od toho, čo nám je milé, je trápenie, ak nedostaneme to, po čom túžime, je trápenie. Tým chcel povedať, že všetko v živote je nejakým spôsobom spojené s trápením. Príčinou vzniku trápenia je smäd, túžba po bytí, po šťastí, po úspechu, po sebauplatnení atď. Uspokojenie túžob zrodí nové túžby, smäd zostáva naďalej a viaže nás k sansáre cez nekonečný rad znovuzrodení, ženúc nás stále k novému uspokojeniu a k stále novému trápeniu. Ukončenie trápenia sa deje skrze uhasenie smädu, postupné utíšenie, až po totálne vykorenenie túžby. Cesta, na ktorej sa to uskutočňuje, je Budhom naznačená, vznešená osemdielna cesta. Pozostáva z nasledujúcich činností: správny názor, správny zámer, správna reč, správne konanie, správne živobytie, správne úsilie, správna bdelosť a správna meditácia.“³⁴⁾

Obrázok 5: Najstarší budhistický symbol Dharmachakra, alebo Koleso Dharmy – symbol reprezentujúci Budhovo učenie o osemdielnej vznešenej ceste.³⁶⁾

Budha postupne získaval nasledovníkov zo všetkých kást, založil mníšsky rád pre mníchov i mníšky. Zomrel na následky zažívacích porúch približne vo veku 80 rokov (asi 483 pred Kr.). Jeho telo spálili, rozdelili na osem častí, nad ktorými postavili mohyly.

5. 1 Rozdelenie budhizmu

Asi sto rokov po Budhovej smrti sa budhistická obec na svojom koncile rozštie-

35) Večne platného učenia. Dharma má však dvojaký význam: Je to „náuka, učenie“, ale tiež „cesta“, ktorú hlása Budha

36) Budhizmus, 2017.

pila na dve časti: *Théravédsky*³⁷⁾ budhizmus a *Mahájánsky* budhizmus. Popis veľkých udalostí Budhovho života sa v oboch zhoduje, ale oba smery z neho odvodzujú dve rozdielne poňatia Budhu.

Théravédsky budhizmus tvrdí, že Budha je jedinečnou bytosťou súčasného veku, ktorý dosiahol postavenie, ktoré iní v tomto veku nedosiahnu. Je to konzervatívny smer, ktorý spísal tzv. *Pálijský kánon*.³⁸⁾ Ten je známy ako *Tripitaka* (Tri koše) zložený z troch zbierok: *Vinajapitaka* (obsahuje mníšske pravidlá), *Suttapitaka* (zbierka Budhových rečí), *Abhidharmapitaka* (súbor scholastických textov, ktorý systematicky rozpracováva a vykladá texty Suttapitaky). V centre Théravédy je učenie, že človek je v podstate nezávislým jedincom a jeho spása je nezávislá od spásy ostatných. Tvrdí, že človek je vo svete odkázaný sám na seba, a keďže nejestvujú bohovia, prírodné sily, ktoré by napomáhali osvieteniu človeka, musí jednotlivec z vlastnej sily pracovať na svojom spasení. Veriaci tohto smeru nepokladajú Budhu za božskú bytosť, ale za obyčajného človeka, ktorý dosiahol osvietenie, ale naďalej zostal človekom, ktorý prostredníctvom svojho učenia vedie svet. Táto forma budhizmu sa sústreďuje na kláštorný spôsob života naplnený meditáciou, študovaním Budhovho učenia a askézy.

Základom mahájánskeho budhizmu je, že jednotlivec a spoločnosť sú neoddeliteľné. Človek je tvor závislý od sveta a od spoločnosti, nie je sám. Pomáhajú mu bohovia a nadprirodzené bytosti. Preto uctieva Budhu ako boha, rovnako aj iných bohov, ktorí žijú v raji a pomáhajú ľuďom dosiahnuť osvietenie. V mahájánskom budhizme je veľmi dôležitým pojmom *bódhisattva*, ktorý označuje bytosť, ktorá smeruje k osvieteniu nie pre svoje dobro, ale pre dobro ostatných. Rovnako označuje bytosť, ktorá už k osvieteniu dospela, ale zriekla sa nirvány, aby mohla ostatných zbaviť utrpenia. Mahájána chápe kozmos ako obrovskú sústavu mnohých vesmírov, z ktorých sú mnohé rajom, vládne v nich jeden Budha a jeho zásluhy pomáhajú trpiacim bytostiam. Tieto ríše tiež obýva mnoho bódhisattvov, ktorí sa usilujú o zmenšenie utrpenia. Tento smer kladie dôraz na vieru v zástup bódhisattvov³⁹⁾ a budhov.

Pre všetkých budhistov platia aj základné etické pravidlá, tzv. budhistické päťero:

1. nezabíjať živé tvory,
2. nekradnúť,
3. necudzoložiť,
4. neklamať,
5. nepiť opojné nápoje.

Budhistické chrámy sú zvyčajne jednoducho zariadené. Vo svätyniach sa uctieva vyobrazenie Budhu. Pred ním je možné klást' obetné kvety a potraviny. V mahájánskom budhizme sa vystavujú aj vyobrazenia bódhisattvov, v théravédskom je vyobrazený len Budha. Pri chráme je aj ubytovanie pre mníchov a veľmi dôležité sú meditačné miestnosti. Budhisti praktizujú svoju vieru individuálne alebo v spoloč-

37) Théravédsky budhizmus býva označovaný aj ako „Hinajana“, Hinajánsky budhizmus.

38) Zbierka budhistických posvätných textov.

39) Medzi nebeskými bódhisattvami je najmocnejší a najvládnejší Avalókitéšvara.

POZNÁMKY

čenstve. V domácnostiach sa často nachádza miesto s vyobrazením Budhu, kde sa veriaci modlí a medituje.

5. 2 Rozšírenie budhizmu

Spočiatku malo Budhovo učenie veľkú podporu aj kráľovského rodu, čo mu pomohlo pri šírení. Najprv sa rozšírilo na sever Indie, neskôr počas vlády cisára Ašóku v treťom storočí pred Kr. aj na juh. V druhom storočí pred Kr. sa budhizmus rozšíril aj na Srí Lanku a cez východ až do Afganistanu. V ďalších storočiach sa dostal do Číny, odtiaľ cez Kóreu do Japonska. V Indii sa však neudržal. Od 14. storočia po Kr. v dôsledku prenasledovania zo strany Hunov (6. st. po Kr.) a najmä moslimov (od 8. st. po Kr.) prakticky vymizol z Indie. Opätovne sa tam už veľmi nerozšíril, nakoľko zrejme indickej mentalite viac vyhovuje spiritualita hinduizmu.

Vďaka európskej prítomnosti v Ázii po roku 1 500 po Kr. si budhizmus všimol aj Západ. Západní bádatelia, z ktorých sa niektorí stali oddanými stúpenkami budhizmu pomáhali pri obnove budhizmu na Srí Lanke a jeho znovu uvedení v Indii. Rovnako sa zakladali budhistické spoločenstvá v Anglicku, Nemecku a Spojených štátoch amerických. Príliv japonských a tibetských mníchov v poslednom storočí mal za následok vytvorenie veľkých budhistických spoločenstiev v Európe i v Amerike. Dnes má budhizmus na celom svete okolo 500 miliónov vyznávačov.

6 ZÁVER

Následkom skúmania jednotlivých náboženstiev vidíme, že náboženské presvedčenie, viera človeka je neoddeliteľnou súčasťou ľudského života, tohto sveta a spoločnosti ako takej. Termín „viera“ sa však vymyká možnostiam jednoduchej definície. Čiastočne je to tak preto, že sa vzťahuje ako k transcendentným⁴⁰⁾ predmetom viery, tak aj k ľudskej aktivite, cez ktorú človek tieto predmety uchopuje a odpovedá na ne. Veľmi všeobecná definícia viery ako ľudskej odpovede na prítomnosť a pôsobenie transcendentna sa musí rozšíriť o stanovenie špecifických historických kontextov a prax. Táto štúdia mala za cieľ predstaviť vznik, vývoj a hlavné črty svetových náboženstiev – judaizmu, kresťanstva, islamu, hinduizmu a budhizmu.

Náboženstvo nie je len záležitosťou čisto historickou. Svet je plný veriacich ľudí. Náboženské vyznania a presvedčenia hrajú stále dôležitú rolu v súčasných politických a spoločenských zápasoch. Ich rola je vlastne natoľko dôležitá, že nie je možné hľadať trvalejší mier bez pochopenia a zmierenia náboženstiev. Práve poznávanie minulosti a základov náboženstva pomáha k primeranejšiemu chápaniu súčasnosti a tvorí základ plnohodnotného dialógu pre rozvoj medziľudských vzťahov a spolunažívania v rámci spoločnosti.

40) Presahujúcich naše zmysly, nadzmyslový.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

POZNÁMKY

Budhizmus [online]. Wikipedia, 2017 [cit. 2017-10-19]. Dostupné na internete: <www.wikipedia.org/wiki/Budhizmus>.

DENNY, M. D.: *Islám a muslimská obec*. 3. vyd. Praha : Prostor, 2003, 194 s. ISBN 80-7260-088-5.

DOUGLAS, J. D. a kol.: *Nový biblický slovník*. 1. vyd. Praha : Návrat domů, 1996, 1243 s. ISBN 80-85495-65-1.

FRANEK, J.: *Judaizmus : Kniha o židovskej kultúre, histórii a náboženstve*. 1. vyd. Bratislava : Marečin PT, 2009. 300 s. ISBN 978-80-8114-010-5.

HACKETT, C. - MCCLENDON, D.: *Christians remain world's largest religious group, but they are declining in Europe* [online]. Fact-tank, 2017 [cit. 2017-10-19]. Dostupné na internete: <<http://www.pewresearch.org/fact-tank/2017/04/05/christians-remain-worlds-largest-religious-group-but-they-are-declining-in-europe/>>.

Judaizmus [online]. Wikipedia, 2017 [cit. 2017-10-19]. Dostupné na internete: <www.wikipedia.org/wiki/Judaizmus>.

KNIPE, D. M.: *Hinduismus. Experimenty s posvátnem*. 1. vyd. Praha : Prostor, 1997, 232 s. ISBN 80-85190-57-5.

KÜNG, H.: *Po stopách světových náboženství*. 1. vyd. Brno : Centrum pro studium demokracie a kultury, 306 s. ISBN 80-7325-059-4.

LIPTAY, L.: Křesťanstvo a budhizmus [online]. In: *Rozmer* [online]. 2000, č. 2 [cit. 2017-11-10]. Dostupné na internete: <<http://rozmer.sk/sk/articles/show/740>>.

MCGRATH, A. a kol.: *Blackwellova encyklopedie moderního křesťanského myšlení*. 1. vyd. Praha : Návrat domů, 2001, 593 s. ISBN 80-7255-043-8.

MOLNÁR, J.: *A keresztyénség. Keresztyén vallások és felekezetek (Jegyzet)*. 1. vyd. Komárno : Calvin J. Teológiai Akadémia, 2003, 161 s. ISBN 80-968727-2-9.

O'CALLAGHAN, S.: *Spríevodca svetovými náboženstvami*. Bratislava : Ikar, 2012. 192 s. ISBN 978-80-551-3013-2.

RE MANNING, R.: *30 sekúnd náboženstiev*. Bratislava : Fortuna Libri, 2012. 160 s. ISBN 978-80-8142-014-6.

TÉMY NA VEDENIE ZÁVEREČNEJ DISKUSIE

1. Spoločné prvky svetových náboženstiev.
2. Prínos náboženstva pre spoločnosť.
3. Nebezpečenstvá náboženského presvedčenia.
4. Prejavovanie náboženského presvedčenia v OS SR.
5. Aké „nové“ náboženstvá vnímajú profesionálni vojaci na Slovensku?